

стратегіями.

Окрім методів, у навчальному процесі з іноземної мови використовуються різноманітні методичні прийоми. Прийоми навчання пов'язані з конкретними діями вчителя та учнів. Це – елементарні методичні вчинки (дії), що спрямовані на виконання конкретного завдання на певному етапі уроку.

Методи і прийоми навчання є взаємопов'язаними поняттями. Образно кажучи, метод – це місткість, а прийом – це речовина, що наповнює цю місткість. Важливо уміти правильно застосовувати різні взаємозумовлені прийоми для підвищення ефективності навчання.

Отже, навчальні методи учителя та учнів мають бути узгодженими на кожному з етапів уроку, а для їх реалізації необхідні певні засоби навчання.

Список використаних джерел

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. С. 136–138.
2. <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/interaktivni-metodi-i-priyomi-navchannya-angliyskoyi-movi-uchniv-pochatkovih-klasiv>

Дінара Міколуца

РОЛЬ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Застосування наочних методів навчання на уроці обумовлене дидактичним принципом наочності і реалізується у використанні в навчальному процесі, в тому числі і в процесі навчання грамоти, різноманітних наочних посібників. Своє обґрунтування принцип наочності одержав у «Великій дидактиці» Я. А. Коменського. Він писав: «...Хай буде для учнів золотим правилом: все, що лише можна, представляти для сприйняття відчуттями, а саме: бачене – для відчуття зором, чує – слухом, запахи – нюхом, що можна вкусити – смаком, доступне дотику – дотиком» [4, с. 120–127].

Прогресивні педагогічні діячі упродовж всієї історії працювали над проблемою винайдення не тільки нових методичних прийомів, а й допоміжних засобів, щоб полегшити процес навчання. Зокрема, передові педагоги Західної Європи зробили належний внесок у розвиток початкового навчання, вдосконаливши систему наочності, виробивши відповідні методичні прийоми, які сприяли подоланню труднощів при

навчанні грамоти, але не змогли повністю розв'язати проблеми початкової школи.

Без наочності дитина не зможе швидко пізнати оточення і дійти до конкретних висновків. У початковий період навчання діти не потребують висновків, доказів, логічної послідовності; їм потрібні певні образи – все те, що збуджує увагу і конкретизує певні поняття.

К. Д. Ушинський стверджував, що наочне навчання треба проводити до тих пір, поки в учнів виробиться достатня навичка свідомого, правильного і швидкого читання, а потім переходити до пояснювального читання, безумовно, з максимальним використанням наочності.

Принцип наочності у навчанні після появи теоретичних праць і конкретних методичних розробок К. Д. Ушинського знайшов багато послідовників як серед видатних педагогів-теоретиків, так і серед широкого кола народних учителів. Поява методичної системи видатного вченого зробила революцію в процесі навчання: замість двох-трьох років потрібних для навчання грамоти за буквено-складовим методом, учні навчалися читати й писати протягом чотирьох-п'яти місяців. Триумф наочної концепції К. Д. Ушинського привів до поразки вчителів-консерваторів, які навчання граматики проводили за буквено-складовим методом і заперечували важливість принципу наочності в навчальному процесі, адекватність оригінального методу навчання.

Значення наочності у навчанні впливає із концепції вищої нервової діяльності, яка передбачає, що наочні засоби можуть ефективно сприяти розвитку першої сигнальної системи, а на її основі і другої сигнальної системи людини.

Для взаємозв'язку між чуттєвим і теоретичним пізнанням не може бути раз і назавжди заданої послідовності. Вже процеси сприйняття повинні бути проникнуті процесами мислення. Цей висновок особливо очевидний у світі відкритого П. К. Анохіним явища випереджуючого відображення. Він характеризував це поняття як здатність організму підготуватися до реакції на деяку подію ще до того, як вона відбудеться, на основі відображення події А, яка є першою в ряді подій, де подія Д є останньою. Операція відображення є основною формою пристосування живої матерії до просторово-часової структури неорганічного світу, у якому послідовність і повторюваність є основними часовими характеристиками, параметрами. Звідси впливає, що наочні уявлення завжди взаємопов'язані у тій чи іншій мірі з мислительними процесами. Навчання може йти як від наочного до абстрактного, так і від узагальнених абстракцій до аналізу реальних наочних об'єктів, фактів, прикладів та ін.

Поняття «наочні посібники» має такі істотні ознаки [1, с. 321–328]. Перша – будь-який наочний посібник являє собою модель реальних процесів, або видозмінений предмет, або видозмінену умову його буття, або і те і інше. Друга – будь-яка матеріальна чи знакова модель може бути

наочним посібником, однак стає ним лише тоді, коли використовується для розв'язання навчальних завдань. Наочні посібники – це навчальна модель. Третя – наочний посібник завжди є засобом пізнання, а не його метою. Наочні посібники наближують процес пізнання до уявлення реальних предметів в природних чи суспільних умовах їхнього буття. Четверта – наочні посібники на основі відчуттів і сприймань формують чуттєві образи, які допомагають робити висновки. Не сам наочний посібник, а той чуттєвий образ, що виникає у школярів в результаті його використання, є головним у структурі пізнання.

Отже, наочний посібник моделює певні сторони досліджуваного об'єкта і дає можливість через цю модель представити оригінал.

У початкових класах застосування наочності має на меті:

- збагачення і розширення безпосереднього чуттєвого досвіду учнів;
- розвиток спостережливості;
- пізнання конкретних властивостей предметів під час практичної діяльності;
- створення умов для переходу до абстрактного мислення;
- опори для самостійного навчання;
- систематизації навчального матеріалу.

Наочні посібники при вивченні певного явища можуть створити, активізувати уявлення школяра про нього, чи бути нейтральними до цих уявлень, чи навіть загальмувати формування узагальненого уявлення про явища чи предмет у тих випадках, коли учень, окрім наочного посібника, нічого не уявляє.

У вітчизняній педагогіці історичний внесок в розвиток ідеї наочності зробив Л. В. Занков, який спеціально досліджував різні форми поєднання слова вчителя і наочності у навчанні, основними з яких вважав наступні:

- I форма. Через слово вчитель керує спостереженнями учнів.
- II форма. Через слово вчитель на основі здійсненого школярами спостереження наочних об'єктів веде учнів до осмислення і формування таких зв'язків у явищах, які не можуть бути побаченими в процесі сприймання.
- III форма. Дані про об'єкт учні одержують із вербальних повідомлень педагога, а мовні засоби служать підтвердженням чи конкретизацією словесних свідчень.
- IV форма. Відштовхуючись від здійснюваного учнями спостереження, педагог повідомляє про такі зв'язки між явищами, які безпосередньо не сприймаються учнями [5, с. 233–245].

Таким чином, існують різноманітні форми зв'язку слова і наочності. Віддати перевагу одній з них було б помилковим, оскільки в залежності від особливостей завдань навчання, змісту теми, характеру наявних наочних

засобів, а також рівня підготовленості учнів необхідно в кожному конкретному випадку обирати їх найбільш раціональне поєднання.

Важливість використання наочних посібників у навчанні впливає і з великого значення чуттєвого сприйняття для вивчення властивостей предметів і явищ дійсності. Про істотну роль наочності в навчально-виховному процесі свідчать не лише повсякденні спостереження, побутовий досвід людей («Краще один раз побачити, ніж сто раз почути»), але й спеціальні експерименти [3].

Чуттєве сприйняття в навчальному процесі у початковій школі може виступати як самостійна сторона розвитку особистості молодшого школяра чи бути засобом формування абстракції. Наприклад, якщо дитина повинна уявити птаха в небі, то чуттєві образи в цьому випадку мають самостійне значення. Якщо для наочного показу букви використовують палички, то чуттєві образи мають довільне значення, є засобом засвоєння понять.

Наочне сприйняття має високу пропускну здатність. Найбільш високою ефективністю для запам'ятання володіють не самі наочні засоби, а їх поєднання з мовленням і практичною діяльністю. Це говорить про необхідність пошуку оптимальних поєднань методів навчання. Не випадково тому принцип наочності в деяких дидактичних посібниках трактують як принцип єдності конкретного і абстрактного, підкреслюючи органічний зв'язок живого спілкування і абстрактного мислення в процесі навчально-пізнавальної діяльності [2, с. 453–459].

Таким чином, роль наочності у забезпеченні ефективного засвоєння учнями навчального матеріалу надзвичайно велика. Правильне використання наочних посібників впливає із особливостей наочно-образного мислення учнів. Унаочнення на уроці активізує сенсорний досвід молодших школярів, актуалізує й уточнює первинні уявлення, забезпечує краще запам'ятовування навчального матеріалу, допомагає кращому засвоєнню знань загалом.

Список використаних джерел

1. Барковец Н. К. Міжпредметні зв'язки – одна з форм активізації навчально-виховного процесу. Москва : Просвещение, 1989. 414 с.
2. Єгорова Т. В. Особливості пам'яті та мислення у молодших школярів. Москва : Просвещение, 1973. 980 с.
3. Єрофєєва Т. І., Новікова Л. М. Математика для дошкільнят: Кн. для вихователя дитячого садка. Москва : Просвещение, 1992. 191 с.
4. Коджаспірова Г. М., Петров К. В. Технічні засоби навчання та методика використання. Київ : Академія, 2002. 256 с.
5. Люблінська А. А. Вчителю про психологію молодшого школяра. Москва : Просвещение, 1986. 442 с.